

19 Powstanie styczniowe

WYMAGANIA WYNIKAJĄCE Z PODSTAWY PROGRAMOWEJ

IV. Postacie i wydarzenia o doniosłym znaczeniu dla kształtowania polskiej tożsamości kulturowej. Uczeń sytuuje w czasie i opowiada o:

10) Romualdzie Traugucie i powstańczym państwie.

CELE LEKCJI

Uczeń:

ZNA

- daty: 1799, 1815, 1830, 1831, 22/23 I 1863, 1863, 1864,
- postać: Romualda Traugutta.

ROZUMIE

- pojęcia: Królestwo Polskie (Królestwo Kongresowe), branka, tajne państwo, Rząd Narodowy, kongres wiedeński, konfiskata mienia, zsyłka,
- przyczyny wybuchu powstania listopadowego i powstania styczniowego,
- charakter powstania styczniowego.

POTRAFI

- wymienić decyzje kongresu wiedeńskiego w sprawie ziem polskich,
- opisać funkcjonowanie Królestwa Polskiego w latach 1815–1830,
- porównać stosunek sił między Polakami a wojskami rosyjskimi w 1863 r.,
- zlokalizować w przestrzeni powstanie styczniowe,
- opisać przebieg i okoliczności upadku powstania styczniowego,
- wyjaśnić, czym było tajne państwo,
- omówić funkcjonowanie tajnego państwa.

CZAS ZAJĘĆ

1 godzina lekcyjna.

I. Wprowadzenie

Podajemy temat i cele lekcji.

Prosimy uczniów o przypomnienie przyczyn upadku państwa polskiego. Pytamy o okoliczności, w jakich doszło do powstania Legionów Polskich we Włoszech, oraz o cele, które postawili przed sobą żołnierze służący w tych oddziałach. Przypomi-

namy również o klęsce idei Legionów i smutnym końcu tej organizacji wojskowej. Zwracamy uwagę na istniejący w tym czasie silny związek między Polską a Francją.

II. Rozwinięcie

Korzystając z metody opisu, przedstawiamy sytuację panującą na ziemiach polskich po upadku Napoleona. Wyjaśniamy, w jakim celu został zwołany kongres w Wiedniu i jakie decyzje podjęto na nim w sprawie ziem polskich.

Wskazujemy na mapie ściennej obszar Królestwa Polskiego, nazywanego też Królestwem Kongresowym. Zwracamy uwagę, że nie było to niepodległe państwo, a wiele istotnych decyzji dotyczących jego działania było podejmowanych przez rosyjskiego cara. Opis kończymy informacją, że działania cara, który zaczął odbierać nadane Królestwu wcześniej prawa, doprowadziły w 1830 r. do wybuchu powstania listopadowego zakończonego klęską Polaków.

Rysujemy na tablicy tabelę *Powstanie – czy było warto?* (materiał dla nauczyciela) i w swobodnej rozmowie szukamy argumentów przemawiających za kolejnym powstaniem. Jeżeli uczniowie będą mieli trudności ze sformułowaniem argumentów, polecamy im odnaleźć przykłady w podrozdziale *Wybuch powstania styczniowego* (s. 117).

Po uzupełnieniu tabeli przedstawiamy okoliczności wybuchu powstania. Odwołując się do ilustracji (s. 117), wyjaśniamy, na czym polegała branka i jaki był jej cel. Zapowiadamy, że zadaniem uczniów będzie porównanie powstania styczniowego z powstaniem listopadowym na podstawie otrzymanych materiałów.

Dzielimy klasę na cztery grupy, a następnie rozdajemy table *Porównanie polskich powstań narodowych* i instrukcje ► .

Grupa I

Zapoznajcie się z podrozdziałami *Wybuch powstania styczniowego* (podręcznik, s. 117) i *Walki partyzanckie* (s. 117–118), a następnie zbierzcie informacje, które pozwolą wam uzupełnić pierwszą rubrykę tabeli.

Grupa II

Zapoznajcie się z podrozdziałem *Walki partyzanckie* (podręcznik, s. 117–118) oraz mapą (s. 118), a następnie zbierzcie informacje, które pozwolą wam uzupełnić drugą i trzecią rubrykę tabeli.

Grupa III

Zapoznajcie się z podrozdziałem *Tajne państwo* (podręcznik, s. 119), a następnie zbierzcie informacje, które pozwolą wam uzupełnić czwartą rubrykę tabeli.

Grupa IV

Zapoznajcie się z podrozdziałem *Upadek powstania* (podręcznik, s. 119–120), a następnie zbierzcie informacje, które pozwolą wam uzupełnić piątą i szóstą rubrykę tabeli.

Uczniowie pracują w zespołach, a po upływie wyznaczonego czasu reprezentanci poszczególnych grup odczytują uzupełnione fragmenty tabeli.

Podczas odczytywania informacji z tabeli przez grupę II prosimy uczniów o przyjęcie się ilustracji w podręczniku (s. 118), która obrazuje charakter powstania oraz skalę prowadzonych w jego trakcie walk.

Zwracamy uwagę na istotną różnicę między powstaniem listopadowym a styczniowym. Powstanie listopadowe miało charakter wojny między Rosją a Królestwem, które posiadało jawną władzę i dobrze uzbrojoną armię. W powstaniu styczniowym nie było ani armii, ani jawnego rządu.

W kontekście tego porównania powracamy do uzupełnionej tabeli *Powstanie – czy było warto?* i jeszcze raz zastanawiamy się nad celowością podejmowania walki zbrojnej przez Polaków. Rozmową kierujemy tak, aby uczniowie dostrzegli takie wartości, jak: patriotyzm, poświęcenie dla ojczyzny, gotowość oddania za nią życia – a więc główne czynniki skłaniające Polaków do walki o niepodległość.

Wspólnie analizujemy ilustrację w podręczniku (s. 120) ukazującą zsyłkę powstańców na Syberię.

Zadajemy uczniom pytania:

- Co widzisz?
- Co myślisz?
- Co czujesz?

III. Podsumowanie

Inicjujemy krótką dyskusję na temat zagrożeń dla społeczeństwa polskiego związanych z utratą niepodległości. Kierujemy uwagę uczniów głównie na brak możliwości decydowania o sobie i o swoim państwie, a także na zagrożenie utraty własnej tożsamości.

Metody kontroli

Ćwiczenie 2 (zeszyt ćwiczeń, s. 61).

Praca domowa

Ćwiczenie 1 (zeszyt ćwiczeń, s. 60).

Materiał dla nauczyciela

POWSTANIE – CZY BYŁO WARTO?

Argumenty za powstaniem	Argumenty przeciw powstaniu

Komentarz do lekcji

Ten temat możemy wzbogacić projekcją filmu *Ziemie polskie pod zaborami* ▶ .